

Motion till riksdagen 2025/26:2370

av **Malin Östh m.fl. (V)**

Fungerande postservice, bredband och telefoni i hela landet

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut.....	2
2 Inledning.....	3
3 Samhällsservice och Postnords samhällsuppdrag	3
4 Sammanslagningen av svensk och dansk post	4
5 Varannandagsutdelning	5
6 Skärpta klimat- och miljömål	5
7 Bredband och mobiltäckning.....	6
8 Digitalisering och AI	7

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som innebär att Postnord kan använda sig av korsfinansiering när så behövs och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda hur en ökad återreglering av postmarknaden för att stärka den samhällsomfattande posttjänsten kan genomföras och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör säkerställa att Postnord har förutsättningar för och ges i uppdrag att tillhandahålla god service av likvärdig kvalitet till alla enskilda medborgare och företag i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vidta åtgärder för att bättre möjliggöra samdistribution av post, paket och tidningar och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som innebär att den svenska och danska posten separeras och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en fördjupad analys av lands- och glesbygdens förutsättningar och behov samt förslag på hur lantbrevbäringen kan utvecklas och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör genom sin ägarstyrning se till att Postnord antar skarpa miljö- och klimatmål, följer upp dem samt tar fram en handlingsplan som styr mot dessa mål, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på hur man garanterar en god mobiltäckning för hela den fast boende befolkningen och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en uppdaterad bredbandsstrategi som tar sikte både på gles- och landsbygdens behov och de hinder som finns för att hushåll och företag ska ansluta sig till bredband och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om hur behovet av god digital kompetens och grundläggande kunskap om integritet, källkritik och AI hos befolkningen ska tillgodoses och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen behöver säkerställa att offentliga aktörer får det stöd och de förutsättningar som krävs för att kunna hantera risker kring rättssäkerhet, transparens, personlig integritet, diskriminering, felaktiga data etc. i samband med AI-användning och tillkännager detta för regeringen.

2 Inledning

Postservicen är en grundläggande infrastruktur och samhällsservice som behöver fungera och vidmakthållas. En fungerande posthantering har länge varit viktigt för vårt samhälle och fyller fortsatt ett stort behov. Vårt sätt att kommunicera är under snabb förändring och mycket görs numera över internet. Sedan 2000 har två av tre fysiska brev ersatts av digital kommunikation i Sverige och utvecklingen fortsätter. I takt med digitaliseringen av samhället har postmarknaden förändrats radikalt genom att användarna skickar fler paket och färre brev. Även om det redan skett en mycket stor minskning av brevvolymerna förväntas, enligt Post- och telestyrelsens (PTS) analys, en fortsatt dramatisk nedgång i takt med att offentliga aktörer alltmer övergår till att kommunicera digitalt. I spåren av detta blir betydelsen av bra och fungerande bredband allt viktigare för såväl enskilda som företag och myndigheter.

Detta betyder dock inte att vi inte längre har behov av brevutdelning. Det finns delar av befolkningen som inte är digitala och som fortsatt är beroende av brevutdelning. Det finns också delar av Myndighetsverige som för en överskådlig framtid fortsatt är beroende av brevutdelning, landets domstolar är ett sådant exempel. Avregleringar och privatiseringar på området postservice, telefoni och bredband har även lett till stora utmaningar och en kraftigt ökad ojämlikhet mellan landets tätbebyggda och glesbebyggda delar.

Utöver detta finns beredskapsperspektivet. Vid ett väpnat angrepp eller en cyberattack riktad mot digital infrastruktur finns en stor risk att elektronisk kommunikation helt eller delvis slås ut för en längre tid och då krävs alternativa, analoga kommunikationsvägar. En robust posttjänst kan inte byggas upp under krig eller kris, utan den måste finnas där, innan krisen kommer.

3 Samhällsservice och Postnords samhällsuppdrag

Postnords samhällsuppdrag består främst av befordran av brev och paket som väger under 20 kilo. Postnord har en lagstadgad skyldighet att dela ut post till alla hushåll i hela landet – men gör detta utan att få något statligt stöd. Avregleringen innebar att privata aktörer, som inte har samma skyldighet som Postnord, kan plocka russin ur kakan och enbart etablera sig där det går att göra en vinst, oftast i storstäderna. Postnord kan inte heller föra över vinster från paketdelen till brevårsändelsedelen och på så sätt använda sig av korsfinansiering när så krävs. Den servicenivå vi medborgare förväntar oss och kräver stämmer inte överens med Postnords nuvarande finansiering. Regeringen bör därför återkomma med förslag som innebär att Postnord kan använda sig av korsfinansiering när så behövs. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Många av Postnords problem har sin grund i privatiseringen av marknaden och sammanslagningen med den danska posten samt avkastningskravet. Vänsterpartiet anser därför att postväsendet behöver återregleras och återfå ett tydligt samhällsuppdrag. Regeringen bör utreda hur en ökad återreglering av postmarknaden för att stärka den samhällsomfattande posttjänsten kan genomföras. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

En fungerande postverksamhet är också det en viktig del av grundläggande samhällsservice. Alla har inte tillgång till eller väljer av andra anledningar inte möjligheten att

nyttja digitala tjänster. Dessutom fyller postservicen även andra funktioner än enbart brevtidning i många delar av landet, exempelvis genom lantbrevbäringen. Lantbrevbäringen har dock utarmats alltmer och behöver återupprättas och utvecklas.

Många företag är för sin verksamhet helt beroende av en hög och jämn nivå på postservicen. Om detta inte kan garanteras missgynnas företagen i landsbygden och arbetstillfällena kan gå förlorade. Konsekvenserna av det riskerar att slå hårt mot dem som är beroende av postservicen och inte minst mot landsbygdens behov.

Som ovan angetts så anser vi att en robust och välfungerande postservice även är viktigt i ett beredskapsperspektiv. Tidigare i år beslutade regeringen om en förordningsändring som medför att statligt stöd kan ges för åtgärder i syfte att skydda posttjänster mot allvarliga hot och påfrestningar även vid fredstida kriser och höjd beredskap. Syftet med förändringen var enligt regeringen att Sveriges ska ha en förmåga att kommunicera nationellt, internationellt och digitalt i alla lägen. Vänsterpartiet välkomnar detta, men anser att det är rimligt att kunna förvänta sig en god postservice även när det är fred och inte råder kris eller höjd beredskap.

Regeringen bör därför säkerställa att Postnord har förutsättningar för och ges i uppdrag att tillhandahålla god service av likvärdig kvalitet till alla enskilda medborgare och företag i hela landet. Det bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

På många håll i landet saknas även möjlighet att få dagstidning utdelad. Mot bakgrund av det ser vi därför också behov av att öka förutsättningarna för samdistribution av post, paket och tidningar, inte minst på landsbygden. Regeringen bör därför vidta åtgärder för att bättre möjliggöra samdistribution av post, paket och tidningar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4 Sammanslagningen av svensk och dansk post

Den tidigare borgerliga regeringens privatiseringsiver som ledde till att slå ihop det svenska postföretaget med det danska har inte hjälpt upp situationen. Sverige har i och med hopslagningen inte full kontroll över sin postverksamhet. Sammanslagningen av Posten AB och Post Danmark A/S som genomfördes 2009 har visat sig vara ett dyrt och misslyckat äventyr.

Vad gäller postservicen har det skett stora förändringar både i Danmark och i Sverige de senaste åren. År 2022 infördes varannandagsutdelning i Sverige, förra året togs nästan 3 000 av de gula postlådorna bort och i år (januari 2025) höjde man portot till 22 kronor, det är en fördubbling av portokostnaden på fyra år.

Med start i januari nästa år kommer Postnord Danmark att helt sluta dela ut brev och i Sverige vill svenska Postnord att det ska få ta ännu längre tid att dela ut brev än vad det gör i dag, vilket gör att vi i förlängningen riskerar samma utveckling som i Danmark.

Postnord (Sverige) har uttryckt önskemål om ytterligare förlängning av beföringstiden. Man har även lämnat önskemål om att kvalitetskravet, som innebär att 95 procent av breven ska delas ut i tid, bör sänkas till 85 procent. Syftet uppges vara att sänka kostnaderna.

Vänsterpartiet vill att den svenska och danska posten separeras som ett led för att garantera en fungerande postservice med ökad samhällslig kontroll. Regeringen bör

återkomma med förslag som innebär att den svenska och danska posten separeras. Det bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Varannandagsutdelning

Varannandagsutdelning infördes med ekonomiska argument, som en kostnadsreducerande åtgärd. Enligt samma logik sågs utdelning varje dag som ”inte längre samhällsekonomiskt hållbart”.

Postutdelningen fyller dock delvis olika behov i stad respektive lands- och glesbygd, vilket gör att också konsekvenserna kan bli olika beroende på var i landet du bor. Studier visar hur postutdelning i glesbygd ofta är en kritisk samhällsfunktion för äldre, företag och myndighetskontakter, och visar även tvärtom: hur en minskad postutdelning i dessa områden kan leda till ökad isolering, fördröjd service och försämrad tillgång till samhällsinformation. Det är allvarliga konsekvenser som i sin förlängning handlar om viktiga principer som likvärdighet över landet och allas rätt till samhällsservice och samhällsinformation. Forskning visar också hur en kraftig neddragning av postservicen riskerar att skapa ett ”postalt utanförskap” där tilliten till samhällsservicen urholkas. Utöver detta har också fackförbundet Seko i rapporter varnat för arbetsmiljöproblem och ökad stress bland brevbärare som en följd av mer komprimerade turer. Detta är sammantaget konsekvenser som behöver tas på allvar. Frågan om vad som är ”samhällsekonomiskt hållbart” och inte behöver breddas och det faktum att samhällsekonomi och vinstintresse/avkastningskrav inte är samma sak tydliggörs. Regeringen bör återkomma med en fördjupad analys av lands- och glesbygdens förutsättningar och behov samt förslag på hur lantbrevbäringen kan utvecklas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I början av hösten i år försvinner även tjänsten Expresspaket, en tjänst där paket levereras dagen efter inlämning. Tjänsten riktar sig främst till företag och har varit uppskattad. Redan i våras trappades tjänstens ned, en nedtrappning som då sades vara tillfällig under april till augusti, men nu försvinner den således helt. Det finns stora risker att denna förändring kan medföra försämringar för landsbygdsföretag men kan samtidigt ses vara en del i Postnords miljöarbete – då det anges att transporter med flyg ska minska. Vänsterpartiet kommer att följa frågan och återkomma om det blir aktuellt.

6 Skärpta klimat- och miljömål

Vänsterpartiet vill att de offentligt ägda företagen går före i klimatomställningen. Därför bör transportsektorns etappmål om minskning av koldioxidutsläpp med 70 procent till 2030 vara en lägstanivå för statliga företag, Postnord inkluderat. Vänsterpartiet ser positivt på att bolaget har en uttalad ambition om att vara fossilfria till 2030, men ambitionen måste förverkligas genom skarpa klimatmål som årligen följs upp och med en handlingsplan för att nå dessa. Inte minst den ökade e-handeln påverkar klimat och miljö negativt. Här kan Postnord ta ett stort ansvar både för transporterna och för att öka samarbetet med kunder och företag för att minska utsläppen från e-handeln. Klimatmålen behöver kombineras med skarpa miljömål och Postnords klimat- och miljömål bör omfatta både upphandlade transporter och transporter i egen regi, terminalverksamhet

och alla bolagets stödverksamheter oavsett om de är upphandlade eller utförs i egen regi.

Regeringen bör genom ägarstyrning se till att Postnord antar skarpa miljö- och klimatmål, följer upp dem samt tar fram en handlingsplan som styr mot dessa mål. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Bredband och mobiltäckning

När marknaden har fått styra etableringar av mobilstationer har storstadsborna fått flera mobiloperatörer att välja mellan medan hela byar saknar grundläggande mobiltäckning. Dålig uppkoppling är också ett stort hinder för att bedriva verksamheter i landsbygden. Den s.k. bastäckningen, som i praktiken inte ens räcker till för att ringa och ta emot samtal och är helt otillräcklig för att använda internetbaserade appar och tjänster, är en alldeles för låg ambitionsnivå.

Regeringen bör återkomma med förslag på hur man garanterar en god mobiltäckning för hela den fast boende befolkningen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Samhället har genomgått en omfattande digitalisering och mycket av arbetslivet, myndighetskontakter, socialt liv och fritids- och kulturaktiviteter sker över internet. En bra och fungerande internetanslutning är därmed en förutsättning för fullständig delaktighet i samhället och därmed det offentliga ansvar. Enligt regeringens bredbandsstrategi Sverige helt uppkopplat 2025 – en bredbandsstrategi, bör hela Sverige ha tillgång till snabbt bredband (1 Gbit/s) 2025. PTS kartläggning från 2024 visar att mer än 98 procent av alla hushåll och företag hade tillgång till en bredbandsanslutning med minst 1 Gbit per sekund i oktober 2024, antingen via egen anslutning eller med en fiberansluten byggnad i sin absoluta närhet.

Glesbygden står för just över 700 000 (11,28 procent) av alla hushåll och företag i Sverige. Av alla hushåll och företag i glesbygd saknar runt 70 000 fiber i absolut närhet. Givet att avstånden är större i glesbygden och tillgången sämre är det här som de sista två delmålen för 2025 faller. Endast 46,4 procent av alla hushåll och företag i glesbygden har ett abonnemang på fiber. Detta är lägre än i Sverige som helhet (nationellt är det 59,6 procent som har fiberabonnemang).

Även om tillgången till bra bredband numera är betydligt bättre i hela landet återstår det att säkra tillgången till fiber i de delar av glesbygden som fortfarande saknar det. Det finns också stora utmaningar i möjligheter och kunskap att använda tekniken. Det kan dels handla om bristande kunskap och förmåga att uträtta ärenden via internet. Dels har inte alla råd och möjlighet att skaffa ett eget bredbandsabonnemang eller datorer och smartphones. För trots ökningen av fiberabonnemang visar PTS kartläggning för 2024 att det finns många hushåll och företag (1 606 000) som har tillgång till fiber i byggnaden men ändå väljer att inte köpa tjänsten. Nästan vart tredje hushåll och företag med fiber indraget i byggnad har valt att inte köpa tjänsten.

Det kan konstateras att den marknadsstyrda bredbandsutbyggnaden inte har skapat det helt uppkopplade Sverige som var syftet, utan i stället förstärkt och fördjupat skillnader mellan stad och landsbygd. Här behövs ett omtag. Den nya digitaliseringsstrategin, som regeringen sagt ska tas fram, behöver bryta med marknadsstyrningen, innehålla en ambitionshöjning och tydligt adressera landsbygdens behov.

Regeringen bör återkomma med en uppdaterad bredbandsstrategi som tar sikte både på gles- och landsbygdens behov och de hinder som finns för att hushåll och företag ska ansluta sig till bredband. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Målet för den svenska digitaliseringspolitiken gäller inte bara att alla har rätt till snabb uppkoppling, oavsett var man bor, utan handlar också om att säkerställa en god mobiltäckning där man normalt befinner sig, dvs. också utanför hemmet. De senaste årens snabba digitalisering har gjort att vi ständigt är beroende av uppkoppling och har skapat en förväntan, och ett behov, av tillgång till internet också när vi befinner oss på resande fot. I vår motion Transporteffektivt och hållbart samhälle (mot. 2025/26:2780) skriver vi mer om mobiltäckning längs med järnvägen.

8 Digitalisering och AI

Förutom tillgång och faktisk möjlighet att ansluta sig till internet via bredband finns det stora skillnader mellan människors kunskap att använda tekniken för att kunna sköta bank- och myndighetskontakter m.m. digitalt. Det rapporteras även återkommande om människor som utsätts för olika slags bedrägerier kopplat till användningen av digitala tjänster. Även avancerade AI-tillämpningar kan användas för att sprida desinformation och påverka både demokratiska processer och politiskt beslutsfattande. Detta understryker betydelsen av god digital kompetens och breda allmänna kunskaper om integritet, källkritik, demokrati och AI hos befolkningen. Regeringen bör därför återkomma med förslag om hur behovet av god digital kompetens och grundläggande kunskap om integritet, källkritik och AI hos befolkningen ska tillgodoses. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Det är viktigt att vi tar vara på den nya tekniken samtidigt som vi balanserar de utmaningar som följer med den. Inom offentlig sektor bör AI:s främsta funktion vara ökad tillgänglighet och medborgarnytta. Det kan exempelvis handla om att AI tar över fler rutinmässiga uppgifter inom vården så att vårdpersonal kan ägna mer tid till patientmöten, eller att korta handläggningstider hos myndigheter. Att frigöra tid på detta sätt inom offentlig sektor – utan att samtidigt slimma verksamheterna – skulle leda till ett betydligt större offentligt åtagande och även möjliggöra förbättringar för offentliganställda genom exempelvis arbetstidsförkortning med bibehållen lön. Det är dock viktigt att det är tydligt lagreglerat hur ansvarsfrågan ser ut när AI används som beslutsstöd inom offentlig verksamhet.

På samma sätt som AI kan medverka till en rad positiva effekter i samhället, finns det samtidigt risk för oönskade eller oförutsedda konsekvenser av att använda AI till följd av exempelvis vinklade, manipulerade eller felaktiga data, bristande transparens, missbruk eller fientlig användning. Användandet av AI kan också leda till diskriminering, minskad tillit, ekonomisk skada eller skada på person och påverkan på demokratins funktionssätt. Dessa risker måste adresseras. Därför måste all användning av AI inom offentlig verksamhet föregås av noggranna konsekvensanalyser. Det är regeringens ansvar att kommuner, regioner och myndigheter får det stöd de behöver i detta.

Regeringen behöver därför säkerställa att offentliga aktörer får det stöd och de förutsättningar som krävs för att kunna hantera risker kring rättssäkerhet, transparens,

personlig integritet, diskriminering, felaktiga data etc. i samband med AI-användning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Det offentliga behöver ta en aktiv roll i att utveckla och använda AI i ett samhällsnyttigt syfte. Sveriges stora mängd offentliga data är en guldgruva som ska användas för det allmännas bästa, inte minst för att vi ska kunna möta nuvarande och framtida utmaningar inom exempelvis välfärden och med klimatkrisen. Inom offentlig sektor bör AI:s främsta funktion vara ökad tillgänglighet och medborgarnytta.

Utifrån vad som ovan nämnts anser vi att det är av största vikt att regeringen när den nu omhändertar AI-kommissionens Färdplan för Sverige (SOU 2025:12) gör det med hänsyn till personlig integritet och säkerhet samt AI:s såväl nytta som risker för samhället samt att även hänsyn till mänskliga rättigheter tas.

Malin Östh (V)

Andrea Andersson Tay (V)

Ida Gabrielsson (V)

Birger Lahti (V)

Kajsa Fredholm (V)

Samuel Gonzalez Westling (V)

Ilona Szatmári Waldau (V)